

Prologus

Angelici Doctoris Sancti Thome de aquino in Epistolas Sancti Pauli. Comentariorum Feliciter incipiunt.

De electionis

Act. 9. Voces in sacra scriptura inveniunt vasis comparati per quatuor. scilicet per constitutionem. repletionem. usum et fructum. Primo enim quantum ad constitutionem. Vasa enim artificis arbitrio subiacet. Jere. 18. Sicut enim vas alteri: sicut placuerat ei. Sic et constitutio hominum subiacet dei arbitrio. de quo in ps. Ipse fecit

nos et non ipsi nos. Unde Ysa. 45. dicit. Nunc dicit lutum figulo suo quod facis: Et infra. 9. capi. ad roman. Nunc dicit figmentum ei qui si finxit: quid me fecisti sic: Et inde est quod scilicet voluntate dei artificis diuersa inuenit vasorum constitutio. et thimot. 2. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea: sed et lignea et fictilia. Beatus autem paulus: quia vas electionis nominatur in verbis propositis: quale vas fuerit patet: quod dicitur. Ecce. 5. Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. Aureum quidem vas fuit per fulgorem sapientie. de qua potest intelligi quod dicitur puer. 3. Preciosior est cunctis opibus. Unde et beatus petrus testimonium perhibet ei dicens per. 3. Sicut et carissimus frater noster paulus secundum data sibi sapientiam scripsit vobis. Solidum quidem fuit virtute charitatis. de qua dicitur. can. ultimo. Fortis est ut mors dilectio. Unde et ipse dicit. Ro. 8. Certus sum. n. quia neque mors neque vita etc. poterunt nos separare a charitate dei. Ornatum autem fuit omni lapide precioso. scilicet omnibus virtutibus de quibus dicitur per. cor. 3. Si quis superedificat supra fundamentum domus aureum argenteum lapides preciosos. etc. Unde et ipse dicit. 2. cor. 1. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre: quod in simplicitate cordis et sinceritate dei: et non in sapientia carnali: sed in gratia dei conuersati sumus in Bethaniam. Quale autem fuit istud vas talia propinavit. docuit enim excellentissime diuinitatis mysteria: que ad sapientiam pertinent: ut patet per. cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Locus medauit et excellentissime charitatem per. cor. 13. Instruxit homines de diuersis virtutibus. ut patet col. 3. Induite vos sicut electi dei sancti: et dilecti viscera misericordie. etc. Secundo et ad vasa pertinere videtur: ut liquore aliquo impleantur secundum illud quarti Regum. 4. Illi offerebant vasa et illa infundebat. Inuenitur et inter vasa diuersitas quantum ad huiusmodi plenitudinem. Nam quidam inveniunt vasa vini: quidam olei: et diuersa diuersi generis: sic et homines diuersi gratias quasi diuersis liquoribus replentur diuinitus. i. cor. 12. Alii dant per spiritum sermo sapientie. alii etc. Doc autem vas de quo nunc agitur plenum fuit precioso liquore. scilicet nomine christi. de quo dicitur. can. 1. Oleum effusus nomen tuum. Unde dicitur. Ut portet nomen meum. Totus enim videtur fuisse hoc nomine plenus secundum illud apoc. 3. Scribam super eum nomen meum. Dabit enim nomen in cognitione intellectus secundum illud. i. cor. 2. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos nisi christum. Dabit etiam hoc nomen in dilectione affectus secundum illud. Ro. 8. Quis nos separabit a charitate christi. i. cor. ultimo. Si quis non amat dominum nostrum iesum christum sit anathema. habuit et ipse in tota vite sue conuersatione. Unde dicebat Sal. 2. Uiuo autem iam non ego. uiuit vero in me christus. Tertio quantum ad usum considerandum est quod omnia vasa alicui usui deputantur: sed quedam ad honorabiliorum. quedam ad viliorum scilicet illud. Ro. 9. An non habet potestatem figulus luti ex eadem

massa facere aliud quidem vas in honore. aliud vero in contumeliam: Sic et homines secundum diuinam ordinationem diuersis visibus deputantur scilicet illud. ecc. 33. Omnes homines de solo et ex terra. unde et creatus est adam. In multitudine discipline domini separauit eos: et immutauit vias eorum ex ipsis benedixit et exaltauit. maledixit et humiliauit. Doc autem vas ad nobile usum est deputatum. et non vas portatorum diuini nominis. Dicit enim ut portet nomen meum: quod quidem nomen necessarium erat portari: quia longe erat ab hominibus secundum illud ysa. 30. Ecce nomen domini venit de longinquo. Est autem nobis longinquum propter penitentiam secundum illud ps. 118. Longe a peccatoribus salus. Est etiam longinquum nobis propter intellectus obscuritatem. Unde et de quibusdam dicitur heb. 11. quod erant a longe aspicientes. Et numeri. 24. dicitur. Videbo eum: sed non modo: intuebor illum: sed non prope. Et ideo sicut angeli diuinas illuminationes ad nos deferunt tanquam a deo distantes. ita apostoli euangelicam doctrinam ad nos detulerunt. et sicut in veteri testamento post legem moysi leguntur prophete: qui legis doctrinam populo tradebant secundum illud mal. ultimo. Memerote legis moysi tui mei. ita etiam in nouo testamento post euangelium legitur apostolorum doctrina que ea que a domino audierunt tradiderunt fidelibus secundum illud. i. cor. 11. Accepi a domino quod et tradidi vobis. Portauit autem beatus paulus nomen christi. primo quidem in corpore. conuersatione: et passionem eius imitando secundum illud Gal. ultimo. Ego enim stigmata christi iesu in corpore meo porto. Secundo in ore quod patet in hoc quod in epistolis suis frequentissime christum nominat. Ex abundantia enim cordis os loquitur: ut dicitur Mat. 12. Unde potest significari per columbam de qua dicitur gen. 8. Quia venit ad archam portans ramum oliue in ore suo. Quia enim oliua misericordie significat congrue per ramum oliue accipitur nomen iesu christi. quod et misericordie significat. scilicet illud Mat. 11. Uocabis nomen eius iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Hunc autem rami virentibus folijs detulit ad archam. scilicet ecclesiam: quia eius virtute et significatione multipliciter expressit christi gratiam et misericordiam ostendendo. Unde ipse dicit. i. thi. 1. Ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primum ostenderet iesus christus omnem patientiam. Et inde est quod sicut inter scripturas veteris testamenti maxime frequentantur in ecclesia psalmi dauid qui post peccatum veniam obtinuit: ita in nouo testamento frequentantur epistole pauli: quia misericordiam consecutus est: ut ex hoc peccatores ad spezem erigant: quibus possit et alia ratio esse: quia in utraque scriptura fere tota theologie continetur doctrina. Tertio portauit non solum ad presentes: sed et ad absentes: et futuros scripture ipsum tradendo secundum illud ysa. 8. Sume tibi librum grande: et scribe in eo stilo hominis. In hoc autem officio portandi nomen dei ostendit eius excellentiam quantum ad tria. Primo quidem quantum ad electionis gratiam. unde dicitur vas electionis. Eph. 1. Elegit nos in christo ante mundi constitutionem. Secundo quantum ad fidelitatem: quia nihil quasi fuit: sed christi secundum illud. 2. cor. 4. Non enim nosmetipsos predicamus: sed christum iesum. Unde dicit vas electionis est mihi. Tertio quantum ad singularem excellentiam. Unde ipse dicit. i. cor. 15. Abundatius illis omnibus laboraui. Unde signanter dicit. Vas electiois est mihi: quasi pre aliis singulariter. Quartum ad fructum considerandum est quod quidam sunt quasi vasa inutilia vel propter peccatum vel propter errorem secundum illud. Je. 51. Reddidit me quasi vas inane. Sed beatus paulus fuit purus a peccato et errore: unde fuit vas electionis utile secundum illud. 2. thi. 2. Si quis emendauerit se ab istis. scilicet erroribus: et peccatis erit vas in honore sanctificatum utile domino. Unde utilitas siue fructus huius vasis exprimitur cum dicitur. Cor. gentibus quarum doctor fuit secundum illud. i. thi. 2.

Ad romanos

Doctor gētū in fide et veritate. Et regibus quibus fides christi annūciavit: sicut agrippe: vt habet Act. 16. Et et neroni et eius principibus. Vñ dicit phil. 1. Que circa me sunt magl ad pfectū venerūt euāgelij. ita vt vincula mea manifesta fierēt in christo in omni p̄torio. Ysa. 49. Reges videbūt et cō surgent p̄ncipes. Et filij israel: quos de christo disputabat. Act. 9. Saulus aut magis cōualecebat et confundebat in deos qui habitabant damasci: affirmās quā hic est christus.

¶ Sic igit ex verbis p̄missis possumus accipere quatuor causas huius operis. scilicet ep̄larū pauli: quas p̄ce manibus habemus. p̄mo quod auctore in vase. Secundo materiā i noie christi: que ē plenitudo vasis: quia tota doctrina hec ē de doctrina christi. Tertio modo in vsu portatiōis. Tradit. n. hec doctrina per modū ep̄stolarū que per nūcios portari soluerūt s̄z illud sc̄di. pa. 30. Perreperūt cursores cū ep̄lis ex regis imperio etc. Quarto distinctionē opis i vtilitate predicta. Scripsit. n. 14. ep̄las: quaz nonē instruit ecclesiā gētū. quatuor platos et p̄ncipes ecclesie. i. reges. vna popl̄z israel. sc̄q̄ ē ad heb. filios israel. Est. n. hec doctrina tota de gr̄a christi quod potest tripliciter cōsiderari. Uno modo sc̄m quod ē in ipso capite. scilicet christo: et sic comendat i ep̄stola ad heb. Alio modo sc̄m quod ē in mēbris principalibus corporis mistici: et sic comendat in ep̄stolis que sunt ad platos. Tertio modo sc̄m quod ē in ipso corpore mistico quod est ecclesia: et sic comendat i ep̄stolis que mittūtur ad gētiles. quaz hec ē distinctio. Nā ip̄a gr̄a christi tripliciter potest cōsiderari. Uno modo sc̄m se: et sic comendat in ep̄stola ad Romanos. Alio modo sc̄m quod est in sacramentis gratie: et sic comendatur in duabus ep̄stolis ad corin. In quaz prima agit de ipsis sacramentis. In sc̄da de dignitate ministrorū. Et i ep̄stola ad ha. in qua excludit supflua sacramēta s̄ illos qui volebāt vetera sacramēta nouis adiūgere. Tertio cōsiderat gr̄a christi sc̄m effectū veritatis que in ecclesia fecit. ¶ Agit ergo ap̄stolus primo quod de institutione ecclesiastice vnitatis in ep̄stola ad ep̄be. Secundo de eius cōfirmatiōe et p̄fectu in ep̄stola ad phil. Tertio de eius defensione cōtra errores quod in ep̄stola ad col. Contra p̄secutiones v̄o p̄sentes in prima ad the. p̄tra futuras v̄o et p̄cipue tpe antixpi in sc̄da. P̄relatos v̄o ecclesiā instruit et spiritalis et tpales. Spirituales quidē instruit de institutione et gubernatione ecclesiastice vnitatis in prima ad thimo. de firmitate p̄secutores i sc̄da. Tertio de defensione p̄ hereticos in ep̄la ad Titū. d̄nos vero tēporales instruit i ep̄la ad philemonē. Et sic p̄ rō distinctiōis et ordiōis oīum ep̄stolarū. ¶ S̄z v̄t ep̄stola ad Ro. nō sit prima. p̄us. n. v̄t scripsisse ad cor. sc̄m illud Ro. vltimo. Comēdo vobis pheben quod est chencris. vbi est portus corinthiorū. Sed dicendū quod ep̄stola ad corin. p̄or ē tēpore scripture: s̄z ep̄stola ad romanos p̄mittit tū p̄ dignitatē romanoz qui alys gētibus d̄nabant: quia hic p̄stabat superbia quod ē inuitium omnis peccati: vt d̄r eccl. 10. Tū quod etiā hoc expigit ordo doctrine: vt prius gratia cōsideret in se quod vt ē i sacramētis. ¶ Itē quod vñ ap̄stolus hanc ep̄stolā scripsit. Aug. dicit quod de athenis. Hieronymus quod de corintho: nec est p̄dictio: quia forte athenis incepit eā scribere: sed corinthi cōsumauit. ¶ Itē obijcit s̄ id quod in glo. d̄r aliqui fideles anteq̄ petrus romanis p̄dicauerunt. In ecclesiastica v̄o historia d̄r quod petrus primus predicauit eis. Sed intelligendum est primus inter ap̄stolos: et cum sequela magni fructus: ante vero predicauerat Rome barnabas: vt habetur in itineratio clementis. **CAP. I.**

Paulus seruus iesu christi: vocat ap̄stolus segregat in euangelij dei. ¶ Hec ep̄stola in duas partes diuidit. scilicet in salutationē: et ep̄stolarē tractatus: qui incipit

ibi (Primum quidē gratias etc.) Circa primū tria facit. p̄mo describitur p̄sona salutans. sc̄do salutante ibi (Omnibus qui sūt rome) tertio salus optata ibi (Gratia vobis etc.) Circa primū duo facit. p̄mo. n. describit p̄sona auctoris. sc̄do commendat eius officium ibi (Quod ante promiserat etc.) Persona aut scribentis describitur a quatuor. p̄mo quidē ex nomine cū dicit. Paulus. Circa quod tria cōsideranda sunt. primo quod proprietatis eius. Hoc enim nomen serui: quod his litteris describit nō potest hebraicum esse: quia apud hebraicos nō inuenit hoc elementū. p. Sed potest esse grecū et latinum: si tamen aliq̄d elementū ei p̄p̄inquū sumat: quod est. p. potest esse hebreū. ¶ Secūdo cōsideranda est eius significatio: sc̄m enim quod potest hebreum esse idē ē quod mirabilis vel electus: s̄z aut quod est grecū idē ē quod quietus: sc̄m v̄o quod ē latinum idē ē quod modicus. Et hec quod ei v̄eniunt. Electus quidē fuit cōstitutus ad gratiam. Vñ act. 9. Vas electionis est mihi iste. Mirabilis fuit i ope ecc. 43. Vas admirabile opus excelsi. Quietus in cōtēplatione. Sapientie. 4. Intrans in domū meā cōquiescas cū illa. Modicus p̄ humilitatē. i. cor. 15. Ego sum minimus ap̄stolorū. ¶ Tertio cōsiderandū ē quando sit hoc nomē ap̄stolo impositū cū tñ ante saulus vocaretur: vt habetur Act. 9. Circa h̄ triplex ē opinio. Hieronymus dicit quod prius vocaret saulus postmodū voluit vocari paulus p̄ quoddam insignē suū quod fecit. scilicet quod uertit sergiū paulū p̄ consulez: vt habet Act. 13. Sicut et scipio dictus ē africanus: quia deuicit affricā. Alij vero dicunt quod hoc nomen impositū est sibi p̄ p̄fectū virtutū: qui ex hoc nomine signat: vt dictū ē. Imponūtur. n. diuinitus quibusdā noiā a principio natiuitatis ad d̄signandā gr̄am quā a principio cōsequunt: sicut p̄ de Joanne baptista. Luc. 1. Quibusdā vero mutant noiā ad designandum p̄fectū virtutis eoz: vt crisostomus dicit: sicut p̄ de Abraā gen. 28. Et de petro. Mat. 16. ¶ Alij v̄o dicunt et melius quod Paulus fuit a principio binomius. Consuetum enim erat apud iudeos: vt simul cū nominibus hebraicis assumerent sibi noiā illaz gētū quibus seruebāt: sicut sub grecis exātes noiabant noibus grecorū: vt p̄ de Iasone et menelao sc̄di mach. 4. Hoc aut nomē paulus ab antiquo celebre fuit apud romanos: et iō cū diceret saulus sc̄m hebre. vocatus ē et paulus sc̄m romanus: quo noie nō videt vsus nisi postquod cepit gentibus predicare. Unde act. 13. dicitur. Saulus qui et Paulus. Et hoc magis approbat Aug. ¶ Secūdo describit p̄sona scribentis ex cōditione cū dicit. Seruus christi. videtur aut esse abiecta cōditio seruitutis si absolute cōsideret. Unde et sub maledicto pro p̄cto isigiē gen. 9. Maledictus canaan puer seruus seruoꝝ erit fratru suoz. Sed reddit cōmedabilis ex eo quod addit iesu christi. iesus. n. interpretat saluator. Mat. 1. Ipse. n. saluū faciet etc. Xps interpretatur vnctus sc̄m illud ps. 44. Vnxit te deus deus tuus etc. Per quod designatur dignitas christi: et cōstitutus ad sanctitatem: quia sacerdotes vngebantur: vt p̄ exo. 28. Et cōstitutus ad potestatem: quia etiā reges vngebantur: vt p̄ de dauid primi re. 16. et de Salomōe terty re. primo. Et cōstitutus ad cognitionē: quia etiam prophete vngebantur: vt p̄ de beliseo terty re. 19. Cō autē aliquid subiciatur sue salutis et spiritali vnctioni gratie laudabile est: quia tanto aliquid ē perfectius: quāto magis sue perfectiōi subicitur: sicut corpus anime: etiam aer luci. ps. 115. O domine quia ego seruus tuus sum. ¶ Sed h̄ est quod dicit Jo. 15. Jā nō dicā vos seruos: sed amicos. ¶ Sed dicendum quod duplex est seruitus. Una timoris que non p̄petit sanctis. Ro. 8. Nō accepistis spiritū seruitutis. Alia humilitatis et amoris que sanctis conuenit sc̄m illud Luc. 17. Dicite serui inutiles sumus. Lum. n. liber sit qui ē causa sui. seruus autē qui ē causa alterius: sicut ab alio mouente motus si quidem sic agat cā

timor
amor